

СТРАТЕГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

Н. О. Сабат

Статтю присвячено обґрунтуванню необхідності визначення стратегічного компоненту в структурі перекладацької компетентності майбутніх перекладачів. Проаналізовано сучасні підходи до розуміння перекладацької компетентності перекладача (когнітивний, дидактичний, експертно-системний, релевантно-теоретичний, психолінгвістичний та емпірично-експериментальний), які передбачають виділення стратегічного компоненту в перекладацькій компетентності чи певних аспектів, що стосуються використання стратегій у перекладацькій діяльності. У проаналізованій структурі перекладацької компетентності з-поміж її шести компонентів виділено стратегічну складову.

Ключові слова: перекладацька компетентність, стратегічна компетентність, майбутній перекладач, перекладацькі стратегії, техніки перекладу, переклад.

STRATEGIC COMPONENT IN THE STRUCTURE OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF A TRANSLATOR

N. Sabat

The article is dedicated to substantiation of the necessity to define a strategic component in the structure of translation competence of a future translator. In the attempt to define the structure of translation competence, the majority of the scholar single out the strategic aspect, claiming this to be of a complex nature. The analysis of the fundamental approaches to understanding of the structure of a translation competence of a future translator made it possible to outline two classifications related to translation competence structure. The first one is based on the following key approaches: cognitive, didactic, expert systemic, relevant theoretical, empiric and experimental, psycholinguistic. The second classification covers two approaches, with the first one to view translation competence as an innate ability of a translator, and the second approach to considered this competence as an acquired phenomenon. Though all the analyzed approaches single out a strategic component or related to strategy implementation aspects in the structure of the translation competence. There have been identified the following components in translation competence structure: translation service provision (as the key component understood as the ability to use cognitive and metacognitive strategies), which implies the translator's awareness of his social roles, meeting the requirements of the translation services market and understanding the professional profile of the translator, the abilities to cope with stressful situations and manage the time in translation activity; language (or linguistic) competence; intercultural competence, which comprises socio linguistic and textual dimensions; information mining competence, implying the ability to search for and find the necessary information by means of the relevant tools and search engines, as well as to assess it critically for reliability; thematic competence; technological competence, that is the knowledge and skills to use appropriate software to assist in accomplishing a number of translation assignments.

Key words: translation competence, strategic competence, future translator, translation activity, translation strategies, translation techniques, translation.

Дослідження перекладацької діяльності тривають уже понад тридцять років, однак віднедавна до неї спостерігається особливий інтерес, про що свідчать публікації [3, с. 94; 10, с. 19]. Поштовхом до сплеску досліджень, на нашу думку, стало бажання вчених глибшого розуміння когнітивних процесів, що відбуваються в перекладача під час виконання професійних завдань, а також значною мірою стрімкий розвиток і доступність засобів і технологій, здатних здійснювати вимірювання цих когнітивних процесів, зокрема, протоколювання екрану (screen recording), реєстрування й запам'ятовування процесу натискання клавіш користувачем (keystroke logging) та стеження за рухом очей під час перекладу (eye-tracking).

Метою статті є обґрунтування необхідності виділення стратегічного компонента у структурі перекладацької компетентності майбутніх перекладачів.

Переклад, на нашу думку, задовольняє постійну потребу спілкування між людьми, що не володіють спільною для них мовою, тобто між людьми, що розмежовані лінгвістичним бар'єром. Водночас можна стверджувати, що спілкування з перекладачем є не єдиним способом спілкування, зумовленим лінгвістичним бар'єром, оскільки існують немовні способи подолання багатомовності (до прикладу, спілкування арбітрів і спортсменів, міжнародні переговорні коди, дорожні знаки, математичні, хімічні, фізичні формули), тобто це ті способи спілкування, які не потребують мовного посередника, хоч і мають вузьку сферу застосування. Тобто, мовне посередництво (спілкування різномовних комунікантів за допомогою мовного посередника, що володіє двома мовами) відкриває значно більші можливості для

комунікації (тут також слід зауважити, що мовне посередництво і переклад не є ідентичними синонімами, оскільки перше є ширшим поняттям, а переклад є його видом).

Складність й неоднозначність розуміння предмету перекладацької діяльності – перекладу – зумовлює, відповідно, труднощі у визначенні сутності цієї діяльності. Перекладацька діяльність є специфічною, суттєво відрізняється від інших видів фахової діяльності; на врахування такої специфіки у формуванні професійної компетентності майбутнього перекладача наголошують у своїх дослідженнях багато науковців. Першочергово, вона полягає в самій сутності процесу – перекладу, що становить основу цієї діяльності, зумовлену різноманітністю його видів і форм презентації, а також сфер застосування продукту перекладу.

Таким чином, під час здійснення перекладу, як передавання інформації з однієї мови іншою (іноземною) з урахуванням ступеня еквівалентності текстів (оригіналу і перекладу), соціокультурного контексту та способу презентації продукту перекладу, у перекладацькій діяльності варто взяти до уваги вимоги стосовно: повноти й точності; жанрово-стилістичну й функціонально-стильову специфіку дискурсу й загального розуміння процесів, які він описує; вагоме значення для результативності та якості перекладу мають індивідуальні (психофізіологічні) особливості перекладача (швидкість й обсяг короткотривалої та довготривалої пам'яті, якість уваги, інтелектуально-мисленнєві здібності), його вік, уміння адаптації до професійних ситуацій тощо [17, с. 82-83]. До переліку вимог низка науковців долучають також уміння використовувати комунікативні і перекладацькі стратегії, необхідність володіння якими власне зумовлена зазначеними вище специфічними ознаками перекладацької діяльності [1, с. 24; 7, с. 597; 13, с. 542; 16, с. 74 та ін.].

Визначаючи компонентний склад перекладацької компетентності, більшість науковців зазначають на стратегічній складовій цього багатокомпонентного феномену. Аналіз основних підходів до визначення структури перекладацької компетентності дає змогу виділити дві класифікації.

Перша визначає увагу науковців до змістової специфіки цієї компетентності й вирізняє в цьому аспекті шість ключових підходів: когнітивний, дидактичний, експертно-системний, релевантно-теоретичний, психолінгвістичний та емпірично-експериментальний. В основі другої класифікації лежить ідея способу формування перекладацької компетентності, в результаті чого виокремилися дві групи підходів. Перша група стосується тих, що вважають перекладацьку компетентність вродженим феноменом; друга – набутиим.

У свою чергу, у межах першої групи можна виділити дві точки зору на перекладацьку компетентність: як на природну компетентність (*natural competence*) і як на результат існування індивідуальних нахилів і здібностей до здійснення перекладацької діяльності (*aptitude-oriented view*). Друга група наукових позицій розцінює перекладацьку компетентність як таку, що може бути сформована. Тут вирізняються три моделі: 1) орієнтована на мову (*language-oriented*); 2) орієнтована на процес перекладу (*transfer-oriented*); 3) орієнтована на комунікативний процес (*communication-oriented*).

Аналіз досліджень представників у межах другої кваліфікації дає підстави зробити висновок про певну обмеженість їхніх результатів, оскільки вони базуються на якісному дослідженні й, здебільшого, мають суб'єктивний зміст. Зокрема, Е. А. Nida стверджує, що ефективні перекладачі народжуються, ними не стають. У своєму пізнішому дослідженні автор уже не так критично висвітлює своєю науковою позицією, зазначаючи, що переклад є вмінням, яке вимагає значної практики, і тому до певної міри може бути сформоване у процесі навчання, однак продовжує відстоювати думку про те, що, певним чином, окремі перекладачі настільки креативно знаходять відповідні еквіваленти іншою мовою у процесі перекладу, що цю креативність неможливо навчити, до неї має бути вроджена схильність, певні здібності, талант [9, с. 100].

Представники другої групи підходів називають розмаїтий діапазон компонентів у складі перекладацької компетентності. Так, підхід, орієнтований на мову, подає тлумачення цієї компетентності як: сукупність мовної, енциклопедичної компетентностей, а також компетентності у сприйманні й продукуванні мовних елементів [8, с. 83]; сукупність ключових (компетентності у сприйманні тексту-оригіналу, компетентності у продукуванні чорнового варіанту тексту-перекладу та кінцевого його варіанту) й периферійних (інструментальної, предметної тощо) компетентностей [12, с. 23-25]; сукупність лінгвістичної компетентності як ключової й допоміжних – енциклопедичні знання, знання про переклад і компетентність у розумінні тексту оригіналу [5, с. 11-15.]. Хоч у згаданих вище авторів не вирізняється стратегічний компонент, однак його можна помітити в таких складових як компетентність у розумінні тексту-оригіналу та компетентність у продукуванні тексту-перекладу, до яких однозначно задіяні певні комунікативні стратегії, про йтиметься в наступному підрозділі нашої розвідки.

У межах точки зору на перекладацьку компетентність з орієнтацією на процес перекладу вирізняються погляди, які почергово вважають її то статичним, то динамічним феноменом, виділяючи в її структурі низку складових. До прикладу, W. Wilss стверджує, що перекладацька компетентність складається

лінгвістичних знань, текстуальних знань з мови тексту-оригіналу і мови тексту-перекладу, а також суперкомпетентність, яка передбачає здатність синхронізувати цих два компоненти у монолінгвальний і текстуальний переклад [15, с. 94]. Саме під цією суперкомпетентністю нам видається, що автор мав на увазі не що інше, як специфічні перекладацькі стратегії, що виступають синхронізатором у складному акті перекладу.

Нарешті представники третьої підгрупи підходів другої класифікації переносять наголос на особливості комунікативного процесу під час перекладу, що вимагає розуміння перекладацької компетентності як складного феномену. D. Kiraly використовує термін «компетентність перекладача» (translator competence), обґрунтовуючи свою позицію тим, що професійні завдання перекладача мають дуже складну сутність і передбачають володіння нелінгвістичними вміннями. Більше того, D. Kiraly наголошує на ситуативній і комунікативній специфіці перекладу, виділяючи некомунікативні вміння, які виражаються у здатності моніторингу процесу перекладу, а також розуміння його як складного когнітивного процесу, що вимагає володіння перекладачем когнітивною і метакогнітивною компетентністю [6, с. 16-17]. Прихильники цієї позиції загострюють увагу на комунікативних, когнітивних і метакогнітивних аспектах, що мають місце в перекладацькій діяльності і зумовлюють необхідність володіння специфічною компетентністю, властивою лише для перекладача, яка здатна об'єднати зазначені три групи аспектів, синтезувати їх з лінгвістичними й забезпечити ефективний переклад як продукт. Цим інтеграційним елементом і є стратегічна компетентність, яка знайшла своє належне місце в моделях перекладацької компетентності представників підходів першої із зазначених нами класифікацій.

Зокрема, Н. Hönlіg, як представник психолінгвістичного підходу, у своїй моделі ідеального перекладацького процесу виділяє дві ключові субкомпетентності у складі перекладацької: асоціативну компетентність і компетентність формувати так звану «макростратегію» й постійно її використовувати [4, с. 78]. Подібну структуру перекладацької компетентності знаходимо і в А. Рум, в якій автор указує про компетентність у генеруванні серії варіантів перекладу одного й того ж тексту-оригіналу (ТТ (target text)1, ТТ2 ... ТТn) – асоціативна компетентність у Н. Hönlіg, і здатність швидкого й виправданого вибору лише одного реального варіанту перекладу зі згенерованої серії (макростратегія у Hönlіg), і цю здатність автор наділяє стратегічними ознаками [14, с. 484].

Відповідно до згаданої вище моделі, перекладач спершу читає текст-оригінал (правий верхній кут моделі), причому його сприйняття перекладачем суттєво відрізняється від сприйняття звичайним читачем, котрий не має наміру здійснювати переклад, оскільки сприймання тексту перекладачем зазнає впливу тим перекладацьким завданням, які він має виконати. Спроектований у розумову реальність перекладача, текст-оригінал стає об'єктом опрацювання подальших ментальних процесів, оскільки сприйняття теж можна назвати першим ментальним процесом. Таке опрацювання відбувається у двох різних ділянках: неконтрольованому й контрольованому опрацюванні. Контрольоване опрацювання передбачає активізацію схем, таблиць, діаграм, котрі є структурованими об'єктами довготривалої пам'яті, тобто передбачають асоціативні процеси [4, с. 79], які, у свою чергу, дають поштовх очікуваним моделям майбутнього тексту-перекладу. Використовуючи спроектований образ тексту-оригіналу, перспективні моделі тексту-перекладу і дані з ділянки неконтрольованого опрацювання мовного матеріалу, компетентні перекладачі розвивають перекладацьку макростратегію. Те, що надходить до макростратегії, є не лише ознаки майбутнього тексту-перекладу, його функція, цільова аудиторія, засіб, за допомогою якого з'явиться цей текст, але і його варіанти, які перекладач знаходить у процесі пошуку необхідної інформації, перевіряючи їх відповідно до власних асоціативних уявлень, і вдосконалюючи свої знання у сфері, для якої здійснюється переклад. Розвиток такої макростратегії відбувається у процесі здобування професійного досвіду перекладачем, цілеспрямовано у процесі текстового аналізу, необхідного для здійснення перекладу [4, с. 80]. Фактично, формування макростратегії передує безпосередню фазу перекладу, в якій задіяні як контрольовані, так і неконтрольовані процеси опрацювання перекладацької інформації. У контрольованій ділянці застосовуються правила й мікростратегії.

Ці правила й мікростратегії можуть забезпечити досягнення адекватного результату в перекладі, однак, це не завжди відбувається. Для того, щоб прийняти рішення, чи можна застосувати певне правило у певній ситуації, перекладач знову звертається до макростратегії, котра контролює застосування мікростратегій. Без макростратегії перекладач ризикує «загубитися» в лабіринті мікростратегій у контрольованій ділянці ментальної діяльності. Рішення, прийняті на основі макростратегії, поступово ведуть до формування тексту-перекладу, кожна нова порція якого оцінюється перекладачем відповідно до вимог, про котрі він постійно пам'ятає. Далі текст-переклад залишає ментальну реальність перекладача й передається до цільової аудиторії в реальний комунікативний процес.

Макростратегії, визначені й пояснені в Н. Hönlіg, є ключовим компонентом моделі перекладацької компетентності в документах РАСТЕ (Process of Acquisition of Translation Competence and Evaluation – Процес засвоєння й оцінювання перекладацької компетентності; група вчених, під керівництвом А. Hurtado

Albig з Університету Барселони, Іспанія, метою колективного дослідження яких стало визначення моделі перекладацької компетентності, методики її формування й оцінювання рівнів сформованості), яку тут вважають як базову систему знань (декларативних, тобто чітко означених, таких, що вербалізуються з легкістю, і свідомо засвоюються; процедурних або операційних, тобто таких, що викликають труднощі в означенні, часто неможливі для вербалізації, засвоюються поступово шляхом автоматизації у вправах й опрацьовуються в напівсвідомості), здатностей і ставлень, необхідну для здійснення перекладу, і яка складається із психофізіологічного компоненту і п'яти субкомпетентностей, головною з яких є стратегічна [11, с. 610]. Саме ця субкомпетентність є найважливішою, оскільки уможливує вирішення проблем, що виникають під час перекладу, гарантує його ефективність за допомогою планування процесу перекладу відповідно до його кінцевого продукту (перекладеного тексту), оцінюючи хід протікання процесу загалом і його часткових результатів, а також, активуючи всі інші субкомпетентності, забезпечує ідентифікацію перекладацьких проблем і застосовує компенсаційні засоби, спрямовані на їхнє вирішення. Розуміння перекладацької компетентності з такої позиції можна віднести до серії досліджень у межах емпірично-експериментального підходу.

Інші субкомпетентності у згаданій вище моделі перекладацької компетентності такі: *білінгвальна* (прагматичні, соціолінгвістичні, текстуальні і лексико-граматичні знання у двох мовах, в яких здійснюється переклад, причому сюди ж відноситься й контроль інтерференції, тобто здатність уникати міжмовної інтерференції; ці знання є загалом процедурними, 2003: 91), *екстралінгвістична* (загалом декларативні, як імпліцитні, так й експліцитні, знання світу і специфічних сфер, необхідних для розуміння тексту оригіналу; сюди відноситься: 1) знання двох культур – культури мови тексту оригіналу і культури мови тексту перекладу, 2) енциклопедичні знання про світ загалом, 3) знання зі сфери, для якої здійснюється переклад, [11, с. 92], *інструментальна* (процедурні знання, що стосуються використання джерел документування, інформаційних і комунікаційних технологій у процесі перекладу: різного роду словників, енциклопедій, граматичних довідників, стилістичних ресурсів, паралельних текстів, електронних баз даних тощо [11, с. 619], *субкомпетентність «знання про переклад»* (загалом декларативні знання про професійні аспекти перекладу: 1) знання про функціонування перекладу, типи одиниць перекладу, необхідні перекладацькі процеси, методи, стратегії і прийоми, типи проблем; 2) знання про ринок перекладацьких послуг тощо, *психофізіологічний компонент* (передбачає: 1) властивості пам'яті, сприйняття, уваги, емоцій; 2) аспекти ставлення, тобто зацікавленість перекладом, наполегливість, критичність, знання і впевненість у власних здібностях, мотивація; 3) творчість, логічне, аналітико-синтетичне і критичне мислення, [11, с. 618].

Здійснюючи спробу систематизувати процедури, дії та елементи перекладацької діяльності і розробити рамкову модель перекладацької компетентності, автори наукового проекту Єврокомісії, Генерального Директорату перекладу і європейських університетів під назвою Європейський магістр перекладу (European Master's in Translation, EMT) запропонували модель згаданої компетентності, яка визначає перекладацьку компетентність як сукупність здатностей, знань, поведінкових зразків і певного know-how, необхідних для виконання відповідних перекладацьких завдань у заданих умовах, і передбачає сформованість шести взаємопов'язаних компетентностей [2, с. 4-7]: 1) компетентність у забезпеченні процесу перекладу (translation service provision), що передбачає усвідомлення перекладачем його соціальних ролей, знання вимог ринку перекладацьких послуг і професійних вимог до перекладача, уміння справлятися зі стресом і керувати часом під час здійснення перекладу тощо; 2) мовна компетентність (language competence); 3) міжкультурна компетентність (intercultural competence), до якої відносяться соціолінгвістичні і текстуальні виміри); 4) компетентність у пошуку відповідної інформації (information mining competence), тобто здатність пошуку необхідної інформації з використанням відповідних засобів і пошукових систем, критично оцінювати їхню надійність; 5) тематична компетентність (thematic competence); 6) технологічна компетентність (technological competence), тобто знання і вміння використання програмного забезпечення для допомоги у здійсненні різного роду перекладацьких завдань [2, с. 7]. На перший погляд, у зазначеній вище структурі перекладацької компетентності не звучить «стратегічність», однак, ретельний аналіз моделі засвідчує, що компетентність у забезпеченні процесу перекладу (так звана translation service provision competence) є не що інше, як уміння застосовувати когнітивні та метакогнітивні стратегії під час здійснення перекладу.

Висновок. Таким чином, здійснений нами аналіз низки наукових публікацій дає підстави зробити висновок про багатокомпонентну складну структуру перекладацької компетентності. Більшість авторів також наголошують на необхідності визначення у структурі перекладацької компетентності стратегічної складової, а представники емпірично-експериментального, когнітивного й дидактичного підходів відводять стратегічній компетентності центральну позицію і ключову роль в успішному здійсненні перекладу й формуванні високого рівня перекладацької компетентності.

Література

1. Bell R. Translation and Translating. Theory and Practice / R. Bell. – London and New York: Longman, 1991. – 298 p.
2. EMT Expert Group. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Brussels, 2009: European Commission, http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.
3. Göpferich S. Data Documentation and Data Accessibility in Translation Process Research / S. Göpferich // *The Translator*. – 2010. – 16 (1): 93–124.
4. Hönig H. G. Holmes' 'Mapping Theory' and the landscape of mental translation processes. In van Leuven-Zwart, K. & Naajkens, T. (eds). *Translation Studies: The State of the Art. Proceedings from the First James S. Holmes Symposium on Translation Studies* / H. G. Hönig. – Amsterdam: Rodopi, 1991. – P. 77–89.
5. Jiang Q., Quan X. On the relation between translation competence and translation behavior / Q. Jiang, X. Quan // *China Translator Journal*. – 2002. – Vol. 6. – P. 11–15.
6. Kiraly D. *Pathways to Translation: Pedagogy and Process* / D. Kiraly. – Kent: The Kent State University Press, 1995. – 175 p.
7. Lörcher W. The Translation Process: Methods and Problems of its Investigation / W. Lörcher // *Meta*. – 2005. – # 50(2). – P. 597–608.
8. Neubert A. Competence in language, in languages, and in translation. / A. Neubert / In C. Schäffner & B. Adab(eds.) *Developing Translation Competence*. – Amsterdam: John Benjamins, 2000. – P. 3–18.
9. Nida E. A. *Contexts in Translating* / E. A. Nida. – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2001. – 127 p.
10. O'Brien Sh. (ed). *Cognitive Explorations of Translation. IATIS Yearbook 2010* / Sh. O'Brien. – London: Continuum, 2011. – 224 p.
11. PACTE. Investigating translation competence: conceptual and methodological issues // *Meta*. – 2005. – #50(2). – P. 609–619.
12. Presas M. Bilingual competence and translation competence / M. Presas / In Christina Schäffner & Beverly Adab (eds.). *Developing Translation Competence*. – Amsterdam: John Benjamins, 2000. – P. 23–25.
13. Pym A. A definition of translational competence, applied to the teaching of translation / In Jovanovic, M. (ed.). *Translation: A Creative Profession. Proceedings of the 12th World Congress of FIT* / A. Pym. – Belgrad: Prevedilac, 1991. – P. 541– 546.
14. Pym A. Redefining translation competence in an electronic age. In defence of a minimalist approach / A. Pym // *Meta*. – 2003. – XLVIII.4. – P. 481–497.
15. Wilss W. Perspectives and limitations of a didactic framework for the teaching of translation / In Richard W. Brislin (eds.) *Translation: Application and Research* / W. Wilss. – New York: Gardner, 1976. – P. 117–137.
16. Асадчих О. В. Навчання японської мови у вищій школі: інтегративна система формування і розвитку академічної грамотності: Монографія / О. В. Асадчих. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. – 356 с.
17. Попова О. В. Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти: монографія / О. В. Попова. – Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, ВОІ COIY «Атлант», 2016. – 660 с.

References

1. Bell R. Translation and Translating. Theory and Practice / R. Bell. – London and New York: Longman, 1991. – 298 p.
2. EMT Expert Group. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Brussels, 2009: European Commission, http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.
3. Göpferich S. Data Documentation and Data Accessibility in Translation Process Research / S. Göpferich // *The Translator*. – 2010. – 16 (1): 93–124.
4. Hönig H. G. Holmes' 'Mapping Theory' and the landscape of mental translation processes. In van Leuven-Zwart, K. & Naajkens, T. (eds). *Translation Studies: The State of the Art. Proceedings from the First James S. Holmes Symposium on Translation Studies* / H. G. Hönig. – Amsterdam: Rodopi, 1991. – P. 77–89.
5. Jiang Q., Quan X. On the relation between translation competence and translation behavior / Q. Jiang, X. Quan // *China Translator Journal*. – 2002. – Vol. 6. – P. 11–15.
6. Kiraly D. *Pathways to Translation: Pedagogy and Process* / D. Kiraly. – Kent: The Kent State University Press, 1995. – 175 p.
7. Lörcher W. The Translation Process: Methods and Problems of its Investigation / W. Lörcher // *Meta*. – 2005. – # 50(2). – P. 597–608.
8. Neubert A. Competence in language, in languages, and in translation. / A. Neubert / In C. Schäffner & B. Adab(eds.) *Developing Translation Competence*. – Amsterdam: John Benjamins, 2000. – P. 3–18.
9. Nida E. A. *Contexts in Translating* / E. A. Nida. – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2001. – 127 p.
10. O'Brien Sh. (ed). *Cognitive Explorations of Translation. IATIS Yearbook 2010* / Sh. O'Brien. – London: Continuum, 2011. – 224 p.
11. PACTE. Investigating translation competence: conceptual and methodological issues // *Meta*. – 2005. – #50(2). – P. 609–619.
12. Presas M. Bilingual competence and translation competence / M. Presas / In Christina Schäffner & Beverly Adab (eds.). *Developing Translation Competence*. – Amsterdam: John Benjamins, 2000. – P. 23–25.
13. Pym A. A definition of translational competence, applied to the teaching of translation / In Jovanovic, M. (ed.). *Translation: A Creative Profession. Proceedings of the 12th World Congress of FIT* / A. Pym. – Belgrad: Prevedilac, 1991. – P. 541– 546.

14. Pym A. Redefining translation competence in an electronic age. In defence of a minimalist approach / A. Pym // Meta. – 2003. – XLVIII.4. – P. 481–497.
15. Wilss W. Perspectives and limitations of a didactic framework for the teaching of translation / In Richard W. Brislin (eds.) Translation: Application and Research / W. Wilss. – New York: Gardner, 1976. – P. 117–137.
16. 16. Asadchykh O. V. Navchannia yaponskoi movy u vyshchii shkoli: intehratyvna systema formuvannia i rozvytku akademichnoi hramotnosti: Monohrafiia / O. V. Asadchykh. – K.: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 2017. – 356 s.
17. 17. Popova O. V. Profesiino-movlennieva pidhotovka maibutnikh perekladachiv kytaiskoi movy v umovakh universytetskoi osvity: monohrafiia / O. V. Popova. – Odesa: Pivdenoukrainskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni K. D. Ushynskoho, VOI SOIU «Atlant», 2016. – 660 s.

УДК 377.3:[33:005.336.2]

DOI 10.31652/2415-7872-2019-58-146-151

ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОГО ПРОФІЛЮ

Л. А. Сікорака

orcid.org/0000-0002-4785-1086

Обґрунтовано актуальність проблеми формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівного профілю, подаються та аналізуються визначення науковцями поняття «економічної компетентності». Розкрито сутність, головну мету, а також основні особливості процесу формування економічної компетентності в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Ключові слова: кваліфікований робітник, економічна компетентність, професійна підготовка, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, економічні знання, економічна освіта, економічне виховання.

MAINSTREAMING DEVELOPMENT OF THE ECONOMICAL COMPETENCY OF PROSPECT SKILLED MACHINEBUILDING WORKERS

L. Sikoraka

The article proves the importance of the problem aimed to develop the economic competency of prospect skilled machine building workers. It reveals the meaning of «economic competency» as a term. It also reveals the process of development of the economic competency of vocational students, its aim and details.

Key words: skilled worker, economic competence, professional training, vocational education, economic knowledge, economic education, economic instruction.

Професійна підготовка кваліфікованих робітників у 2017 році здійснювалась 756 закладами професійної (професійно-технічної) освіти (ЗПТО) [11,с.124]. За даними МОН України на початок 2017-2018 навчального року навчалось 269,4 тис. осіб [11, с.118]. В 2017 році підготовлено (випущено) 141,3 тис. кваліфікованих робітників [11,с.124]. Сучасні економічні вимоги, глобальні, політичні і соціальні зрушення, аналіз стану та діяльності машинобудівних підприємств вказує на спрямованість професійної діяльності робітників до використання економічних знань, умінь та навичок. Економічна компетентність робітника стає необхідною складовою його професійної компетентності та конкурентоспроможності, як стратегічно важливого учасника виробничо-трудова відносин на підприємстві. Тому проблема формування економічної компетентності гостро постає не лише перед сучасною педагогікою а і перед роботодавцями, є актуальною і потребує дослідження.

Питаннями формування економічних знань, економічного виховання, економічної свідомості та культури присвячено чимало досліджень. Економічну освіту дітей дошкільного віку, учнів загальноосвітніх навчальних закладів, учнів та студентів різних спеціальностей досліджували такі вітчизняні науковці, як Г.Ковтун, О.Мартиненко, С.Лелека, Ю.Люлькова, Л.Новікова, Н.Дуднік, В.Анненков, Т.Назаренко, Ю.Карась, Н.Юрчук, Н.Овсяк, С.Вітер, та інші.

Питання формування економічної компетентності та економічних знань розглядали О. Шпак, В. Приступа, О.Падалка, А.Бура, С.Хоменко та інші. Формуванню економічної культури спеціалістів присвятили праці А.Дзундза, М.Кубаєвський, В.Кондрашова-Діденко, Т.Єфременко. Серед закордонних дослідників виділяємо А.Апухтіна, Л.Фалевич, О.Пучкова, Ф.Еберле, С.Шумен, Ф.Вілхелмс та інші.